

НЕРЕГЛАМЕНТИРАНА КУЛТУРА

публикувано на страницата на Асоциацията за развитие на София през април 2011

<http://sofia2019.bg/bg/node/160>

публикувано в Блистър през декември 2011

<http://www.blistermagazine.com/eggs/nereglamentirana-kultura>

Чудесно е, че в София все повече се говори за това как да бъде стимулирано развитието на културната сцена в града. Възможният избор на София за 'Културна столица на Европа' би представлявало един огромен импулс за това. Това, за което обаче също е важно да се говори, е какво разбираме под 'културна сцена на София'. И според мен в един такъв разговор има какво да се добави.

В момента говорейки за стимулиране на съвременната култура в София (а и в България) се има предвид основно подпомагането на съществуващи театри, филхармонии, изложбени зали, галерии, музикални сцени, музеи и т.н., както и цялата образователна дейност свързана с тях. Явно е, че има дефицит на финансиране, а и на подходящи пространства. Такива 'производители' (пазарен термин, който обаче може би приляга на днешната действителност) на култура са в почти всички случаи институции с някаква, понякога и кратка история. Те са представители на т.нар. статукво в културата. Дори по такива показатели София изостава значимо от други Европейски градове. Пример за това е проекта за Музей на съвременното изкуство. Колкото и да е необходим един такъв музей на София, не бива да забравяме, че става въпрос за музей. Тоест институция, чиято цел е увековечаване на момент от културната история. Един вид балсамиране на важно 'постижение' от културният живот на едно общество. Веднъж балсамирано, това 'постижение' (често появило се някога като авангард) губи прогресивната си стойност. В този смисъл културните институции представляват архив на такива важни моменти от културната история. Те са от голямо значение за град с културни претенции като София, но са все пак архив.

Ако се замислим обаче, иновативното и авангардното в културата почти винаги се е случвало извън съществуващите институции. Едни от най-ярките примери за това са

Берлин и Париж през 20те години на XX век или Ню Йорк през 60те. Дори ако се вгледаме в българската културна традиция ще видим, че има важни моменти на неинституционализирана култура. Във Възрожденска България например преди да е имало институцията 'театър' вече е имало пиеси. Те са се играели от хора, които не са знаели кой е Шекспир, но са имали огромното желание да правят култура, която да обогатява българското общество. Местата на които се е играело това театро са били също толкова импровизирани, колкото и самото актьорско майсторство.

Това, което е нужно на София, поне за да се опита да заеме някакво място на съвременната културна сцена не е само институционализирана култура. На града са нужни места за правене на нерегламентирана култура. Места, на които нови културни деятели могат да експериментират, било то във вече съществуващи сфери, било то с нови културни форми. Под нерегламентирана култура можем да разбираме няколко неща. Най-питомния тип би бил култура с прецеденти, но правена по нов начин и/или от нови хора: театър, кино, скулптура, архитектура, писане, дизайн, опера, рисуване, балет и т.н. А още по-интересни, според мен, биха били нови културни форми: инсталации, дигитални произведения, изкуство обвързано със социални проекти, нови музикални форми, модерен балет, трансформация на градската среда и др. Не бива да бъде ограничаван крайният резултат, тъй като колкото и визионерски да гледа човек, никога не е възможно да бъдат предвидени всички измерения и форми. Стимулирането на нерегламентираната култура няма за цел умаловажаването на значението на съществуващите културни институции, ами подпомагането на развитието на нови културни форми и съдържание.

Важно е да се отбележи, че двата 'типа' правене на култура не са директно конкуренти един на друг. От гледна точка на съдържание те по-скоро се допълват. А от гледна точка на инфраструктура те имат различни потребности. Вече институционализираните културни деятели имат нужда от много повече и по-качествена инфраструктура. Едва започващите културните деятели са много по-малко взискателни към качеството и 'размера' на средата, в която работят. Не казвам, че те могат да се справят с каквото и да било, но могат да се справят с много по-малко, отколкото един съществуващ театър би могъл. Това често се явява и един от движещите фактори при такива зародишни културни форми-желанието за трансформация на директно заобикалящата ги среда.

От какво има нужда една нерегламентирана култура. Две са основните насоки и те са свързани с инфраструктура: предоставянето на пространства за работа и предоставянето на места за изява. Двете неща могат, разбира се, да се припокриват изцяло или частично. Моето мнение е, че стимулирането трябва да се простира само до подпомагането с инфраструктура. Тоест създаването на подиум/сцена, в преносния и прекия смисъл на тези думи. В София има един ярък пример на подпомагане на нерегламентирана култура, и ще се радвам да чуя ако пропускам други такива. Това е Водната в кула в Лозенец. За съжаление, тя е само сцена и доколкото ми е известно дори и няколкото пъти, в които кулата бива ползвана за културни мероприятия, костват огромни усилия на община Лозенец, за да взема разрешение за ползването и. Освен такива места за изява пред или контакт с публиката са необходими и места за работа. Места, на които хора, с прости чък бизнес план, достатъчно дарба и много желание биха могли да 'правят' нова, авангардна, експериментална култура. Има примери от държави като Холандия, в които не само биват спонсорираны местата за правене и представяне на култура, ами и самите културни деятели биват финансово стимулирани. Там стимулирането на нерегламентираната култура се е превърнало само по себе си в институция. И това, за съжаление, не допринася за развитието на една авангардна, световно значима култура, а по-скоро поддържа една голяма маса 'артисти'. Стимулирането под формата на създаването на инфраструктура за културни експерименти, вместо финансирането на самите културни деятели, от друга страна

оставя повече място за различни форми на организиране и финансиране и е донякъде сито за хората, които наистина са убедени в това, което искат да направят.

И изниква, разбира се, въпросът 'кой плаща'. Такова подпомагане би трябвало да се очаква да дойде основно от страна на общината (за предпочитане, тъй като това стимулира регионалната идентичност) или пък държавата (по-неадекватно, тъй като би значело универсализиране на процеса). Но защо пък да не бъде съблазнен и бизнесът. Ако една фирма притежава сграда, която не се използва, и за която няма наемателски интерес, то общината би могла да стимулира нейното отдаване за ползване на нови/млади/нерегламентирани създатели на култура чрез опрощаването на местните данъци и такси например. Предполагам начините за стимулиране биха могли да бъдат много разнородни. Неработещите заводи или халета от времето на комунизма около София биха били една чудесна възможност. Полу-занемарените читалища или културни домове, пощенските станции или празните молове също биха свършили чудесна работа!

А каква е ползата на един град от подпомагането на нови, неизвестни, едва започващи културни дейтели? По мое мнение основната благо е обогатяването на обществото, създаването на една пъстра, многолика и жива култура. Неслучайно т.нар. 'Златен век на българската култура' (Хвек) или пък Възраждането в България (XIX век) са периоди характеризирани от появата на множество нови, динамични културни форми, увеличащи цялото общество. Такова едно многообразие на културни форми е трудно измеримо в реални финансови ползи за икономиката, но е от изключително значение за статуса, самосъзнанието и богатството на едно общество. Такова едно многообразие е невъзможно за предвиждане или проектиране, затова и не бива да се опитваме да го регламентираме. Точно обратното, неговата нерегламентираност е силната му страна и най-доброто, което София би могла да направи, за да стимулира една жива и обществено значима култура е да осигури места за нейното зачеване и израстване.